

Дідич Олег Романович

*аспірант Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президенті України*

ORCID: 0000-0003-4127-3737

e-mail: Oleg.ded@ukr.net

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Проаналізовано діяльність оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК) за роки незалежності України. Окреслено основні проблеми оборонно-промислового комплексу України та запропоновано способи активізації та розвитку у сфері ОПК України. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду щодо державної підтримки оборонних підприємств, метою якої є переоснащення Збройних сил України. Наведено позитивні зрушення в управлінні комплексом загалом та оборонними підприємствами зокрема після створення ДК “Укроборонпром”. Розглянуто перспективи розвитку оборонно-промислового комплексу України в сучасних умовах. Доведено необхідність реформування, передусім на законодавчому рівні, оборонно-промислового комплексу України. Визначено особливості правового, економічного та організаційного регулювання перетворення Державного концерну “Укроборонпром” в акціонерне товариство.

Ключові слова: оборонно-промисловий комплекс; державне оборонне замовлення; озброєння та військова техніка; Збройні сили України; Військово-Морські сили Збройних сил України.

Постановка проблеми. Оборонно-промисловий комплекс України – провідна високотехнологічна галузь промисловості нашої держави. Його стрижень становлять підприємства ракето-, авіа- й кораблебудування, авіаційного та морського двигунобудування, бронетанкової й радіоелектронної техніки, боєприпасів та спецхімії, ремонту. І на сьогодні головна вимога до національного ОПК, який протягом багатьох років, загалом, був орієнтований на експорт своєї продукції, полягає в оперативному та якісному задоволенні потреб Збройних сил України та інших законних військових формувань в озброєнні та військовій техніці. Але на заваді виконанню основного призначення ОПК постають як хронічні проблеми оборонно-промислової галузі (незначна кількість замкнених науково-виробничих циклів із розроблення та виготовлення ОВТ, зношеність промислового обладнання та застарівання технологій, брак кадрових, фінансових, матеріальних ресурсів, велика кількість контрагентів), так і нові виклики, для успішного подолання яких на законодавчому рівні необхідно провести ряд заходів щодо реформування ОПК та створення відповідних умов для розвитку ОПК, залучення приватних партнерів, які могли б надати помітну допомогу ОПК України у вирішенні

поточних завдань і супутніх проблем, через активну реалізацію різноманітних проектів в оборонно-промисловій сфері в межах державно-приватного партнерства. Саме це актуалізує проблематику статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури засвідчив, що питання, які розглядаються за темою дослідження, на сьогодні висвітлені у дослідженнях багатьох авторів, зокрема: А. Каляєва, Ю. Шимова, Т. Королюк, Ю. Гусева, А. Абрамовичуса, М. Жорохова та інших учених. Однак питання щодо проблем розвитку оборонно-промислового комплексу України та шляхів їх подолання мало досліджені.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Мета та завдання статті полягають у аналізі проблем розвитку оборонно-промислового комплексу України як важливої складової безпеки країни, а також у визначенні шляхів покращення стану справ у сфері ОПК.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи діяльність із 1992 р. до 1996 р., у період становлення України як держави, товарами подвійного призначення, до яких належить і зброя, займалися 113 підприємств. В умовах формування правового поля кожен заробляв чим міг і як міг, зокрема за так званими “сірими схемами”. Держава взяла під контроль цю критичну сферу бізнесу в жовтні 1996 р., створивши концерн “Укрспецекспорт”. Згодом право займатися експортом зброї, розробкою технологій і наданням послуг отримали багато підприємств, зокрема “Спецтехноекспорт”, “Укрінмаш”, “Прогрес”, “Промоборонекспорт” (діяльність припинена 14 лютого 2020 р.), зовнішньоторговельна фірма “ТАСКО-експорт”, “Укроборонсервіс”. У серпні 2018 р. уряд спростив порядок надання суб’єктам господарювання права на здійснення експорту-імпорту товарів військового призначення і товарів, які містять дані, що становлять державну таємницю. Це відкрило ринок для приватних оборонних компаній, які до цього могли працювати з іноземними клієнтами лише через державну компанію.

Із 1992 р. і до сьогодні український військовий експорт складається із трьох нерівнозначних складових: поставки нової або складської техніки; спільні розробки за конкретними замовленнями; обслуговування техніки та обладнання радянського виробництва. До 2011 р. на першому місці для України за прибутковістю був продаж авіаційної техніки і надання послуг з її модернізації та ремонту. На другому місці була бронетехніка.

Однак після 2011 р. завдяки “танковому прориву” та укладення низки контрактів, зокрема на поставку танків “Оплот” до Таїланду, торгівля бронетехнікою вийшла на перше місце. Третє місце традиційно посідала торгівля засобами протиповітряної оборони [1].

Ситуація з експортом зброї кардинально змінилася після анексії Росією Криму та початку військових дій на Донбасі навесні 2014 р. Україна сама потребувала зброї, тому всі ресурси військової промисловості були задіяні для вирішення внутрішніх проблем. У результаті виконання частини експортних

контрактів було тимчасово припинено. Саме з цієї причини Національну гвардію доукомплектовували танками Т-64 і БТР-3, які призначалися для Анголи і Таїланду. Після 2015 р. становище дещо стабілізувалося, проте на колишні обсяги експорту Україні вийти не вдалося. Змінилася і структура поставок: основну частину становили високотехнологічні продукти на кшталт керованих протитанкових ракет. Зійшов нанівець бізнес торгівлі радянськими запасами – склади ґрунтовно спустошила війна.

У 2016 р. ексгенпрокурор Ю. Луценко озвучив суми продажів військового майна за 2005 – 2014 рр. За дев'ять років було розпродано військового майна, техніки та зброї майже на 2 млрд дол. А саме: 202 – літака, 232 – гелікоптера, 714 – БМП і БТР, 832 – танка, 4930 – автомобілів, 28555 – одиниць ракетно-артилерійського озброєння, 1 млн 824 тис. – одиниць стрілецької зброї та боєприпасів [2]. Нині основним джерелом доходу для української оборонної промисловості є продаж протитанкових комплексів “Стугна-П” і “Корсар” (експортна назва “Скіф”), а також інших високоточних боєприпасів від Державного Київського конструкторського бюро “Луч”. Основні імпортери української зброї за результатами 2019 р. Саудівська Аравія, Індія і Туреччина. За весь час незалежності України експорт зброї був одним з найбільш дохідних занять державних структур. Однак в останні роки доходи від продажу зброї різко впали. Якщо у 2012 р. Україна заробила на збройовому ринку 1,5 млрд дол, то у 2015 р. – лише 342 млн дол. Це не остаточні цифри українського військового експорту. Сюди не належать, наприклад, доходи від послуг із ремонту і модернізації військової техніки, а також постачання комплектуючих, а вони у 2013 – 2017 рр., за даними інформаційно-консалтингової компанії Defense Express, становили 5/6 загального обсягу експорту. Про доходи конкретних компаній повної інформації із зрозумілих причин немає, проте деякі цифри час від часу потрапляють у пресу (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Аналіз доходів українських компаній-спецекспортерів у 2019 р., млн дол.

Назва	Кількість, млн дол.
“Укрспецекспорт”	133,5
“Укроборонсервіс”	22,3
“Спецтехноекспорт”	122,8
“Прогрес”	50,6
“Укрінмаш”	18,7
“Промоборонекспорт”	1,2
Разом	349,1

За даними авторитетного на збройовому ринку видання Стокгольмського інституту дослідження проблем миру (SIPRI), за останні роки частка України

на світовому ринку озброєнь упала вдвічі. У 2009 – 2014 рр. вона становила 2,7%, у 2014 – 2018 рр. – 1,3% [4].

Що стосується внутрішнього ринку, до 2014 р. українські виробники не отримували суттєвих доходів від Збройних сил України (далі – ЗСУ). Зразки озброєння вітчизняного виробництва приймалися українською армією тільки формально, заради здійснення експорту. Так було, наприклад, із танком “Оплот”, яких армія України купила лише два. Однак війна на Донбасі і протистояння з Росією кардинально змінили ситуацію – армії знадобилося багато зброї. З липня 2014 р. до липня 2017 р. ЗСУ отримали від підприємств “Укроборонпрому” 5 281 одиницю нової та модернізованої техніки, 7 164 одиниці відновленої техніки, 3 458 одиниць запасних частин, вузлів та агрегатів. Так, 6 764 одиниці нового і модернізованого озброєння, техніки та виробів спеціального призначення було отримано у 2018 р. і 7 436 одиниць – у 2019 р.

Щодо імпорту, то з 2014 р., уперше в історії незалежної України військові почали масово купувати зброю, боєприпаси та обладнання за кордоном. Причому з кожним роком відсоток такого імпорту зростає. Згідно із основними показниками державного оборонного замовлення у 2020 – 2022 рр., частка українських постачальників становитиме майже 90%. Імпортні закупівлі становитимуть майже 10%. Основними постачальниками стали Туреччина, США, Великобританія, Польща та Болгарія. Йдеться про боєприпаси, електроніку, зокрема станції радіоелектронної боротьби з Франції, засоби зв'язку (до 2018 р. тільки на закупівлю радіостанцій у турецької компанії Aselsan направлено майже 100 млн дол.), снайперські гвинтівки, гранатомети, боєприпаси. У Туреччині на 69 млн дол. була куплена партія середніх розвідувально-ударних безпілотників Bayraktar TB2, у Східній Європі – 200 БМП-1АК і самохідних артилерійських установок (САУ) 2С1 “Гвоздика”. Також у відкритих джерелах фігурує чимало контрактів на поставку боєприпасів з Болгарії, Польщі, Литви, Чорногорії. Це “задоволення” не з дешевих – танковий снаряд коштує для казни 500 дол., а одна граната для РПГ в Болгарії – 200 – 300 дол. [5].

З огляду на те, у якій ситуації опинився весь світ і скільки втратили провідні гравці ринку, показники експорту “Укроборонпрому” можна вважати задовільними. Пандемія коронавірусу завдала потужного удару по глобальній економіці. Багато компаній вимушено скоротили обсяги виробництва та постачання на зовнішні ринки. Експорт зброї не став винятком, оскільки контакти між країнами було обмежено, виставки, де зазвичай презентують перспективну продукцію та домовляються з потенційними партнерами, не відбулися.

Проте “Укроборонпром” продовжив працювати над покращенням технологій та якості продукції, вдосконаленням клієнтського сервісу. Непоганий результат показали спецекартери “Укрінмаш” та “Прогрес”, які

у 2020 р. уклали контрактів майже на третину більше, аніж у 2019 р. Доцільно окремо виділити ДП “Антонов”, флот важких транспортних літаків, який зробив у 2020 р. значний внесок у загальний результат зовнішньоекономічної діяльності, зокрема допомагаючи нашій державі та іншим країнам у перевезенні апаратури та медичних засобів для боротьби з коронавірусом. Хороші результати показали також Державне Київське конструкторське бюро “Луч”, державна холдингова компанія “Артем” і ДП “Харківський машинобудівний завод “ФЕД”. Загалом, у 2020 р. підприємства концерну експортували зброю, військову техніку та сервіси до майже 50 країн.

Провідними експортними продуктами у 2020 р. були корабельні газотурбінні двигуни, агрегати та інше обладнання для ВМС, ремонт авіаційних двигунів і науково-дослідні роботи щодо них, протитанкові ракетні комплекси та боєприпаси до них, комплекси для підготовки до застосування та техобслуговування авіаційних керованих засобів ураження, ремонт і модернізація авіаційної техніки.

У 2021 р. “Укроборонпром” збільшує обсяги постачання на зовнішні ринки. Лише спекекспортери планують укласти зовнішньоекономічні контракти на понад 1 млрд дол. Традиційно, відбувається постачання озброєння та військової техніки в Азіатсько-Тихоокеанський регіон, Північну Африку, на Близький Схід. “Укроборонпром” має намір закріпитися і на інших перспективних ринках – у Латинській Америці, центральній Африці, країнах Азії та Європи.

Водночас існують і проблемні питання, що заважають Укроборонпрому повноцінно розвиватись та функціонувати, а саме:

– з-поміж 24 тис. різних одиниць озброєння, військової техніки (далі – ОВТ) та комплектуючих, які підприємства Укроборонпрому можуть виготовляти на сьогодні, далеко не все має застосування. Приміром, підприємства, які виробляють комплектуючі для радянських підводних човнів. Човнів, яких у нас немає;

– тоді, як успішні оборонно-промислові компанії світу витрачають на розробку нових зразків ОВТ до 25% чистого прибутку, в Україні цей показник становить не більше 2 – 3%. Саме тому в структурі потреб нашої армії ремонт та модернізація існуючої, здебільшого старої радянської, техніки становлять близько 80% з року у рік;

– державні оборонні підприємства позбавлені можливості довгострокового планування. Тобто, якщо на сьогодні оснастити нашу армію високоточними “нептунами”, бойовими “дозорами” чи “оплотами” без жодного російського гвинтика, – не однією одиницею, а цілою партією новітньої сучасної техніки, – то виготовити ми зможемо не більше, аніж держава замовить. Іншими словами, якщо у державному оборонному замовленні (далі – ДОЗ) “стоїть” один “Оплот”, то Завод імені Малишева не зможе виготовити два. При цьому щороку частка державних оборонних підприємств

у ДОЗ невинно зменшується: якщо 2017 р. на наші підприємства припадало 67% усіх потреб української армії у виготовленні, модернізації й ремонті ОВТ, то у 2020 р. – лише 36%;

– лише 28 підприємств з-поміж 132-ох, які належать до складу Укроборонпрому, генерують 98% виручки. Решта – живуть у режимі боргів, зокрема із виплати заробітної плати. Більшість підприємств фактично виживають, якщо не вмирають;

– середній вік інженерів-конструкторів, які працюють на підприємствах, – 65 років. Відтік молодих кадрів із державної оборонки теж прирікає галузь на вимирання;

– відсутність умов з боку держави для залучення приватних партнерів, які могли б надати помітну допомогу ОПК України у вирішенні поточних завдань і супутніх проблем через активну реалізацію різноманітних проєктів в оборонно-промисловій сфері в межах державно-приватного партнерства [6].

Одним із основних шляхів вирішення наведених вище проблем є збільшення обсягів експорту, а це своєю чергою – збільшення податків, це кошти на розвиток виробництва, збереження і створення робочих місць. Завдяки реформі вітчизняного ОПК і створенню галузевих холдингів із підприємств “Укроборонпрому” експортна діяльність має отримати нові перспективи. Ухвалений у другому читанні законопроект № 3822 передбачає корпоратизацію та запровадження сучасних ефективних стандартів управління на підприємствах концерну [7]. А це означає, що Укроборонпром зможе залучати прямі іноземні інвестиції, реалізовувати спільні проєкти та програми із закордонними компаніями, розпочати трансфер інновацій, щоб випускати якісні зразки озброєння, передусім для ЗСУ. Йдеться також про додаткові можливості із залучення фінансового ресурсу, оздоровлення підприємств, збереження та посилення трудових колективів, вирішення інших проблем, що накопичувалися роками. Зростуть якість і технологічність продукції, з’являться нові зразки товарів. Підвищаться конкурентоспроможність і попит на зовнішніх ринках. Також відбудеться перетворення державного концерну на державне акціонерне товариство та єдиним власником акціонерного товариства, яке прийде на зміну Концерну, буде держава, як наслідок перетворення всі державні та казенні оборонні підприємства стануть господарськими товариствами. Трансформація “Укроборонпрому” передбачає розвиток експортного потенціалу та присутності нашої країни на глобальному ринку озброєнь. Необхідно корпоратизувати, іншими словами, перетворювати державні та казенні підприємства на господарські товариства, тому що в управлінні державними підприємствами існує ряд обмежень, які не дають змоги розвиватися ОПК. Це такі обмеження, як:

1. Державні підприємства позбавлені можливості залучати будь-які інвестиції. Погодьтеся, якщо такої змоги немає, то підприємство не буде працювати над своєю інвестиційною привабливістю в очах інвесторів, зокрема

міжнародних. Прозорість, відкритість, підзвітність та належне врядування ніколи не стануть пріоритетами для топ-менеджменту цих підприємств.

2. Державним підприємствам дуже важко взяти банківський кредит на, наприклад дослідно-конструкторську розробку новітніх зразків озброєння та військової техніки.

3. Державні підприємства (за винятком підприємств авіабудування) не можуть створювати спільні підприємства з іноземними компаніями. Якщо ж такі підприємства виникають, іноземний партнер за будь-яких обставин, незалежно від обсягів інвестицій, матиме меншу частку.

4. Державним підприємствам важко об'єднувати своє майно, ресурси, технології. Ви лише уявіть: оборонні підприємства, які належать до складу одного Концерну – Укроборонпрому, позбавлені можливості досягати синергії та кращих результатів у виробництві ОВТ шляхом обміну, наприклад своїми технологіями. При цьому ці підприємства працюють на обороноздатність однієї країни – України [8].

І це далеко не вичерпний список. Взагалі, такі організаційно-правові форми не притаманні успішним оборонно-промисловим компаніям світу. Шлях корпоратизації вони пройшли ще 20 – 30 років тому. Так, італійська компанія Leonardo, яка торік очолила рейтинг прозорості оборонних компаній світу, запровадила корпоративну модель управління ще у 2003 р. Корпоратизація на сьогодні – це можливість: оздоровити підприємства і фінансово, і економічно; зробити виробництво технологічнішим; залучити інвестиції; підвищити конкурентоспроможність; впровадити ефективну модель управління в державній обороні.

Звичайно існує загроза приватизації підприємств відкритим або прихованим шляхом приватними особами, що властиво у нашій державі, але за умови, якщо 100% акцій майбутнього сучасного оборонно-промислового холдингу, який замінить Концерн, належатимуть державі в особі українського уряду. Відповідно, якісних змін в оборонній сфері можна досягнути без зупинки виробництва на підприємствах.

Понад 10 років діяльність Укроборонпрому регулюється окремим спеціальним законодавством. На сьогодні Концерн є таким собі “міні-Фондом держмайна” чи “квазі-міністерством”, виконуючи функції з управління державним майном, делеговані державою. Наприклад Укроборонпром дає згоду на відчуження та списання майна, передачу його в оренду, затверджує фінансові плани державних підприємств-учасників, призначає та звільняє їх директорів тощо. Проте система, яка дозволяє контролювати збереження державного майна, з іншого боку, стримує можливості для залучення інвестицій та міжнародного співробітництва [9]. Реформування дозволить запровадити прозору та ефективну модель корпоративного управління шляхом перетворення Державного концерну “Укроборонпром” та усіх його державних підприємств на господарські товариства. Також впроваджується механізм

протидії корупційним проявам та створення політично незалежних наглядових рад, що забезпечить відсутність прямого політичного впливу на вирішення тих чи інших питань. Наприклад Італійська оборонна компанія Leonardo має наглядову раду, яка складається із 12 членів, 10 з яких є незалежні. Leonardo у 2020 р. визнано найвідкритішою та найпрозорішою оборонною компанією у світі. Залучення іноземних інвестицій, стимулюватиме оборонні підприємства працювати над своєю інвестиційною привабливістю. А, отже, для керівників цих підприємств стануть пріоритетними у їх діяльності відкритість, підзвітність, належне врядування та прозорість.

Успішні оборонно-промислові компанії світу, щороку на розробку нових зразків озброєння та військової техніки витрачають – до 25% чистого прибутку, в той час коли, українські оборонні підприємства витрачають не більше 2 – 3%. В Україні розвивати, вкладати та інвестувати у нові розробки можуть собі дозволити практично дві категорії підприємств:

– київське конструкторське бюро “Луч”, що за власні обігові кошти розробляє розвідувально-ударний безпілотний літальний апарат “Сокіл-300” та є економічно успішним підприємством державного оборонно-промислового кумплексу;

– підприємства які, виготовляють нові зразки зброї що “народжувались” на фронті та за підтримки учасників бойових дій. Так, під час боїв за Донецький аеропорт та Маріуполь з’явилась нова піхотна гармата “Нічний Хижак” від заводу “Маяк”.

Інші не менш відомі вам нові розробки – такі як, танки “Краб” та “Бастіон”, береговий ракетний комплекс “Нептун” – держава замовила у наших підприємств та фінансує. Разом з тим державних замовлень мало, що не дозволяє забезпечити армію новими зразками зброї, у зв’язку з цим серед потреб нашої армії переважає ремонт та модернізація існуючої – переважно старої радянської – техніки та становить близько 80% усіх замовлень. Щоб перейти з ремонту на масове виробництво нових сучасних високотехнологічних та надійних зразків озброєння та військової техніки, потрібно залучити інвестиції або отримати “дешевий” кредит. Реформування Укроборонпрому дає можливість залучати прямі іноземні інвестиції, створювати додаткову вартість нашої продукції. Український ОПК стане привабливим та надійним партнером на внутрішньому і зовнішньому ринках [10].

На сьогоднішній день, заради перемоги над окупантом – Росією, оборонним підприємствам необхідно об’єднувати своє майно, ресурси чи технології. Ми 7 років перебуваємо у стані війни і увесь цей час кожне оборонне підприємство посилювало обороноздатність нашої країни поодиночі, тому що чинне законодавство, яке регулює роботу підприємств Укроборонпрому не дозволяє об’єднуватись [11]. Реформа Укроборонпрому, дозволить підприємствам досягати кращих результатів у виробництві озброєння та військової техніки завдяки об’єднанню майна, ресурсів та технологій. А

це в свою чергу допоможе спростити та здешевити виробничі процеси. До прикладу, в результаті централізованих закупівель, які Концерн запровадив на початку 2020 року та шляхом об'єднання закупівлі одного й того ж самого товару чи послуг підприємств Укроборонпрому в один тендер вдалось заощадити 211 мільйонів гривень. Об'єднання оборонних підприємств за напрямком діяльності дасть можливість налагодити повний цикл виробництва: високоточного озброєння, радарів, боеприпасів та спецхімії, бронетанкової техніки, а також послуг з авіа- та судноремонтів.

Приміром, підприємствам, які працюють над створенням надточних радіолокаційних станцій, буде простіше долати виклики та збільшити прибутки об'єднавшись.

Основною метою реформування Укроборонпрому та перетворення його з Концерну у державне акціонерне товариство є:

- можливість залучити найкращих фахівців у галузь задля створення сучасних зразків озброєння та військової техніки (далі – ОВТ);

- підняти партнерство між державними підприємствами галузі та вийти на кардинально новий рівень;

- максимально об'єднатись у виробничій діяльності обмін ресурсами, майном, технологіями, в тому числі заради створення замкнених циклів виробництва;

- витіснити російський імпорт щоб ефективніше реалізовувати програму імпортозаміщення у виробництві ОВТ;

- централізувати закупівлі на рівні галузевого об'єднання що зекономить час, людські ресурси, гроші; займатися довгостроковим плануванням, задовольняючи передусім потреби української армії у сучасних надійних високотехнологічних зразках ОВТ;

- можливість брати дешеві кредити та залучати інвестиції, в тому числі іноземні, працюючи над розробками нової зброї та військової техніки;

- отримати експортні ліцензії для завоювання міжнародних ринків своєї продукції;

- та основне і найголовніше підтягувати слабші підприємства галузі до рівня сильних, ефективно впроваджуючи корпоративну модель управління: прозору, відкрити, підзвітну, з належним врядуванням.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведений аналіз дає змогу з'ясувати те, що майбутнє українського оборонно – промислового комплексу залежить від іноземних інвесторів, які попри війну дають фінансові ресурси на розробку і модернізацію озброєнь.

Від співпраці з іноземними інвесторами Україна виграє, адже всі напрацювання залишаються інтелектуальною власністю українських компаній. Це дозволяє розробляти зразки для озброєння армії. Яскравий приклад – напрацювання науково-виробничого підприємства “Радіонікс” з випуску активних, напівактивних і пасивних головок самонаведення для

ракет класу “земля-повітря”, “повітря-повітря” і “повітря-земля”. Наприклад, модернізація зенітно-ракетного комплексу С-125 відбувалася з використанням коштів замовника з Ефіопії. За гроші Саудівської Аравії був проведений великий обсяг робіт щодо ракетного оперативно-тактичного комплексу “Грім-2”.

Шансом для українських зброярів є американські санкції, які Вашингтон регулярно вводить щодо російського військово-промислового комплексу. Українські компанії можуть закріпитися на світовому ринку озброєнь і знайти нові ніші для експорту в країни, для яких придбання російської зброї неможливе із політичних причин, а західного – з фінансових.

Нинішня ситуація з військовим експортом не безнадійна. Є окремі галузі, де Україна може конкурувати з Росією або Східною Європою. Усе буде залежати від ефективності топменеджерів “Укроборонпрому” і приватної ініціативи, адже невеликі компанії отримали можливість виходу на зовнішні ринки без тотального контролю з боку державного монополіста.

Вдало проведення реформування “Укроборонпрому” дасть змогу “звести на ноги” оборонні підприємства та конструкторські бюро України шляхом залучення інвестицій. Власне, їхнім залученням і займатиметься оборонна компанія, яка постане замість нинішнього Укроборонпрому. Допоки наші підприємства безперервно виготовлятимуть, модернізуватимуть та ремонтуватимуть ОВТ для потреб нашої армії як основного внутрішнього замовника, згадана оборонна компанія виконуватиме роль корпоративного центру або стратегічного архітектора усієї реформи. Тобто допомагатиме стати “на рейки” корпоративної моделі управління без відриву від виробництва.

Таким чином, оборонна компанія візьме на себе лідерство в усіх трансформаційних перетвореннях, здійснюватиме контроль та нестиме відповідальність за реалізацію стратегії, бізнес-планів, виконання встановлених правил та політик. Але передусім допоможе державним оборонним підприємствам зробити квантовий стрибок у майбутнє, яке вже настало.

Список використаної літератури

1. Економічна правда. 2020. 28 жовт. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/10/28/666682/#Text> (дата звернення: 01.05.2021).
2. Там само.
3. Інтернет портал про фінанси та економіку. 2020. URL : <https://finbalance.com.ua/news/reytinh-top-200-kompaniy-za-obsyahom-dokhodiv/#Text> (дата звернення: 01.05.2021).
4. Укрінформ. 2020. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2904775-sipri-znovu-pomilivsa-u-zviti-sodo-postacanna-ukrainou-zbroi-do-rf-ekspert.html/#Text> (дата звернення: 01.05.2021).
5. Економічна правда...
6. Про державно-приватне партнерство : Закон України № 2404 від 25.10.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-6#Text> (дата звернення: 01.05.2021).

7. Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності : проект Закону № 3822 від 09.06.2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1164-9#Text> (дата звернення: 01.05.2021).

8. “Укроборонпром”: за фактами порушень відкрито близько 50 кримінальних справ. URL : http://www.business.ua/articles/media_view_ukr/Укроборонпром:_за_faktami_porushen_vidkrito_blizko_50_kriminalnykh_sprav (дата звернення: 01.05.2021).

9. Державні аудитори виявили на двох оборонних підприємствах розтрату більше 200 млн грн. URL : <http://tyzhden.ua/News/106737#Text> (дата звернення: 01.05.2021).

10. Укрінформ. 2021. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3280011-rada-uhvalila-zakon-pro-reformuvanna-ukroboronprom.html/#Text> (дата звернення: 30.05.2021).

11. Шимов Ю. Ю. Державно-приватне партнерство в оборонно-промисловій сфері України // Стратегічні пріоритети. 2015. № 2. С. 20—25.

Статтю подано: 12.04.2021

Статтю схвалено: 08.06.2021

Didych Oleh Romanovych

posgraduate student, Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0003-4127-3737

e-mail: Oleg.ded@ukr.net

THE MAIN PROBLEMS OF THE MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX AND WAYS OF OVERCOMING THEM

Problem setting. The military-industrial complex of Ukraine is a leading high-tech industry of our state. Its core components include rocket, aircraft and shipbuilding plants, aircraft and ship engine-building, armored vehicles and radio-electronic equipment, ammunition and special chemicals, repair services. Nowadays the main requirement for the national military-industrial complex which has been focused on the export of its products for many years, is to meet the needs of the Armed Forces of Ukraine and other military formations in armaments and military equipment quickly and efficiently.

But the implementation of the main function of the military-industrial complex is hampered by both chronic problems of the defense industry (a small number of closed research-production cycles for the development and manufacture of weapons, depreciation of industrial equipment and outdated technologies, lack of human, financial, material resources, a large number of counterparties) and new challenges, for the successful overcoming of which, it is necessary to take a number of measures at the legislative level to reform the military-industrial complex and create appropriate conditions for its development, to attract private partners who could provide significant assistance to the defense industry in Ukraine in solving current tasks and related problems due to active implementation of various projects in the military-industrial sphere within the framework of public-private partnership. This is what actualizes the issue of this study.

Recent research and publications analysis. The analysis of national and international publications showed that the issues connected with the topic of research are currently covered in the studies of many authors, namely: A. Kalyaev, Y. Shimov, T. Korolyuk,

Y. Gusev, A. Abramovichus, M. Zhorokhov and other scientists. However, issues related to the problems of the development of the military-industrial complex of Ukraine and ways of overcoming them have not been studied sufficiently.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. The purpose and objectives of the article are to analyze the problems of development of the military-industrial complex of Ukraine as an important component of the country's security as well as to identify ways of improving the situation in the field of the military-industrial complex.

Paper main body. Nowadays, in order to defeat the aggressor – Russia, defense enterprises need to unite their assets, resources or technologies. We have been at war for 7 years and during all this period of time each defense enterprise has been strengthening the defense capabilities of our country separately, because the current legislation which regulates the work of Ukroboronprom does not allow them to get united. The reform of Ukroboronprom will allow enterprises to achieve better results in the production of weapons and military equipment by getting their assets, resources and technologies united. And this in its turn will help simplify and reduce the cost of production processes.

Reforming of Ukroboronprom makes it possible to attract foreign direct investments, to create additional value for our products. The Ukrainian military-industrial complex will become an attractive and reliable partner in domestic and foreign markets. The league of defense enterprises will give an opportunity to establish a full cycle of production: precision-guided munitions, radars, ammunition and special chemicals, armored vehicles as well as aircraft and ship repair services.

Conclusions of the research and prospects for further studies. The given analysis makes it possible to find out that the future of the Ukrainian military-industrial complex depends on foreign investors, who, despite the war, are providing financial resources for the development and modernization of armaments.

Ukraine will benefit from cooperation with foreign investors as all developments will remain the intellectual property of Ukrainian companies. This allows developing samples of military armaments.

The current situation with military exports is not hopeless. There are some branches where Ukraine can compete with Russia or Eastern Europe. Everything will depend on the efficiency of Ukroboronprom's top managers and private initiative as small companies have been given the opportunity to enter foreign markets without total control by the state monopolist.

The successfully implemented reforms of Ukroboronprom will provide an opportunity to bring defense enterprises as well as design bureaus of Ukraine to life by attracting investments. In fact, they will be attracted by a defense company which will replace the current Ukroboronprom. As long as our companies continuously manufacture, modernize and repair armaments for the needs of our army as the main internal customer, the defense company mentioned above will act as a corporate center or a strategic architect of the entire reform. That is, it will help to get the corporate model of management "on the rails" without stopping the production .

Thus, the defense company will take the leadership in all transformations, will control and be responsible for the realisation of the strategy, business plans, the implementation of the established rules and policies. But above all, it will help state-owned defense enterprises to make a quantum leap into the future that has already come.

Key words: military-industrial complex; state defense order; armaments and military equipment; Armed Forces of Ukraine; Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine.

References

1. *Ekonomichna pravda*. (2020). URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/10/28/666682/#Text> [in Ukrainian].
2. Ibid.
3. *Internet portal pro finansy ta ekonomiku*. (2020). URL : <https://finbalance.com.ua/news/reytinh-top-200-kompaniy-za-obsyahom-dokhodiv/#Text> [in Ukrainian].
4. *Ukrinform*. (2020). URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2904775-sipri-znovu-pomilivsa-u-zviti-sodo-postacanna-ukrainou-zbroi-do-rf-ekspert.html/#Text> [in Ukrainian].
5. *Ekonomichna pravda*...
6. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo. № 2404. (2010).
7. Pro osoblyvosti reformuvannya pidpryemstv oboronno – promysloвого комплексу derzhavnoi formy vlasnosti. № 3822. (2020) [in Ukrainian].
8. “Ukroboronprom”: za faktamy porushen vidkryto blyzko 50 kryminalnykh sprav. URL : http://www.business.ua/articles/media_view_ukr/Ukroboronprom:_za_faktami_porushen_vidkryto_bliz#Text [in Ukrainian].
9. *Derzhavni audytory vyiyavly na dvokh oboronnykh pidpryemstvakh roztratu bilshe 200 mln hrn.* (). – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/News/106737#Text> (data zvernennia: 01.07.2021).
10. *Ukrinform*. (2021). URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3280011-rada-uhvalila-zakon-pro-reformuvanna-ukroboronprom.html/#Text> [in Ukrainian].
11. Shymov, Yu. Iu. (2015). Derzhavno-pryvatne partnerstvo v oboronno-promyslovii sferi Ukrainy. *Stratehichni priorytety*, № 2, pp. 20-25.

Paper submitted: 12.04.2021

Paper accepted: 08.04.2021

Цитування: Дідич О. Р. Основні проблеми оборонно-промислового комплексу та шляхи їх подолання // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 2(67) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2021. С. 54—66. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.67.2021.240242>).

Citation: Didych, O. R. (2021). Osnovni problemy oboronno-promysloвого комплексу та shliakhy yikh podolannia. *Efficiency of Public Administration*, Issue 2(67), pp. 54-66. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.67.2021.240242>).